

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rigor Moderatus Doctrinæ Pontificiæ Circa Usuras A SS.
D. N. Benedicto XIV. Per Epistolam Encyclicam Episcopis
Italiæ Traditus**

Specimina exhibens Moderationis Pontificiæ, à P. Daniele Concina violatæ

Zech, Franz Xaver

Ingolstadii, 1749

Art. 2. Origo Montium Pietatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63772)

IV. A materia variam appellationem habent Montes pecuniæ, Montes frumenti, Montes farinae.

V. Montes profani à se invicem discernuntur denominatione sumpta ab Auctoribus, qui eos erexerunt, uti Mons Julius, Mons Pius, Mons Sixtus.

VI. Vel à familiis & locis, in quorum favorem sunt constituti, uti Mons Ursinus, Mons Cæsarinus.

VII. Vel à causis, quæ originem dederunt, uti Mons Fidei, Mons Religionis, Mons Pacis, Mons Aluminum.

VIII. Vel à tempore, ad quod pro diverso, qui intenditur, sine durare debent, uti Mons Novennalis.

IX. Vel à forma, uti Mons Redimibilis, vel Irredimibilis: Vacabilis, vel Non vacabilis, prout infra explicabitur. (§. 325.)

§. 271.

Juvat altiùs horum Montium originem repetere. Christianæ charitatis & humanæ societatis leges imperant, ut alienæ indigentia juxta facultatem propriam succurramus. Fieri id potest vel Eleemosyna, vel Mutuo.

Art. II.
ORIGO
MONTIUM
PIETATIS.
Aliena in-
digentia
succurritur

§. 272.

Nunquam non Fidelium pietas conferre solebat eleemosynas, per fidos ministros pauperibus erogandas. Exempla hujus liberalitatis in omnibus Ecclesiasticæ Historiæ monumentis occurrunt. Recentissimè Serenissimus Dux & Elector Baviaræ, paterno affectu erga veros pauperes commotus, simulque præcavere volens malis & fraudibus, quæ sub prætextu mendicitatis committi solent, ordinationes prudentia & pietate plenas constituit, (a) quarum ope sustentationi pauperum ita esset provisum,

Vel eleemosynis,

ut nulli necesse sit ostiatim, vel circumvagando stipem corrogare.

(a) Multæ conveniunt cum iis, quæ ad mendicitatem Romæ tollendam ab Innocentio XII. Pontifice, Anno 1693. statuta legimus in Libro, cui titulus: *La Mendicità Proveduta.*

§. 273.

Vel mutuo.

Sæpe tamen occurrunt ex circumstantiæ, quæ non quidem liberalitatem eleemosynæ, sed officium mutuandi desiderant; ubi, qui indigentia premitur, non dubiam spem habet, ope mutui ea emolumenta acquirendi, ut forti restituendæ paulò post par sit futurus.

§. 274.

*Vitanda
duo extre-
ma, circa
obligatio-
nem dandi
mutuum,*

Cùm alienæ indigentia succurri possit eleemosyna vel mutuo; (§. 271.) duo sunt extremi opinionum scopuli evitandi I. Si quis absque ulla limitatione doceret, dari obligationem mutuandi constituto in extrema necessitate, is planè nimis generaliter, & hoc ipso minùs castigatè loqueretur; cùm non semper constituto in extrema necessitate imponi obligatio restituendi, quam secum fert mutuum; sed sæpe jubeat Christiana charitas, ut non mutuum, sed eleemosyna tribuatur extremè indigenti, sine onere restitutionis. Vicissim

§. 275.

*Vel elee-
mosynam.*

II. Si quis diceret, solam extremam necessitatem esse sufficientem rationem, ut imponi non possit obligatio restituendi, & consequenter rem illam, quæ extremæ necessitatis causâ accepta fuit, restitui non debere: hæc etiam nimium generalis doctrina probari non posset. Christianæ charitatis legibus nonnunquam satisfit dato mutuo, nonnunquam non nisi liberali eleemosyna.

In hunc secundum scopulum inciderunt Auctores aliqui, contra quos cum S. Thoma reliqui Theologi communiter docent, extremæ

tremæ necessitatis titulum non esse sufficientem, ut tollatur obligatio restituendi rem acceptam. In primum autem scopulum (§. 274.) imegisse visus est quidam, quem P. Daniel Concina *amici & amicissimi sui* nomine semper honorat, uti notatum fuit *Diss. I. §. 176. Schol.* Motus hac admonitione Clarissimus ille Auctor, typis edidit *Questionem Moralem, an & quando sufficiat, constitutis in extrema necessitate subvenire potius mutuo, quam elemosyna.* Præmittit ibi notanda aliqua, in quibus *nimis generalem* suam alibi traditam doctrinam limitat: dein adducit aliquos Doctores, qui optimè docent, extremam necessitatem non esse sufficientem titulum, qui excuset à restitutione. Sicut doctrina horum Doctorum nunquam fuit impugnata, & hinc frustra in sex illis foliis exscripta: ita laudandus est Clarissimus ille Auctor, quod doctrinam suam *nimis generalem* limitare aliquatenus voluerit. An autem limitationes ibi positæ sint sufficientes, non est hujus loci examinare. Remittimus Lectorem ad Professore Ingolstadiensem, quem dicto loco *Diss. I. §. 176.* allegavimus, scilicet THEODORUM PELTANUM *de trib. bonor. oper. gener. l. r. c. 5.* qui bene monet, *ad hoc quesitum, propter varios casus, simplici verbo responderi commodè non posse.* Unde incautè agunt Scriptores, qui ejusmodi quæstiones, quarum decisio ex variis circumstantiis dependet, pauculis verbis definiunt *nimis generaliter, & hoc ipso minus castigatè; propterea meritò admonendi.*

§. 276.

Indigentia civium frequenter officium mutuandi exigit: (§. 273.) utilissimum igitur Reipublicæ est, præberi commodam accipiendi mutui occasionem. Quamvis autem privatorum charitas indigentibus sæpe non desit, interest tamen, ut publica autoritate id beneficium præstetur. (§. 266.) Jam Primi Romanorum Imperatores necessitatem hujus instituti agnoverunt. Unde Augustus, quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, usum ejus gratuitum iis, qui cavere in duplum possent, ad certum tempus indulgit. (a) Tiberius etiam dispositis per mensas nummis, sine usuris mutuandi copiam fecit ad tres

*Vetustus
mos, gra-
tis dandi
mutuum
publica
authori-
tate:*

an-

annos, modò debitores populo in duplum prædiis cavissent. (b)

(a) SÜETONIUS *in Augusto cap. 41.* qua ratione in duplum cautio petita fuerit, explicat CUJACIUS *observ. lib. 5. c. 38.*

(b) TACITUS *lib. 6. Annal. c. 17.*

§. 277.

Cui succedebat usuraria pravitas:

Hæc liberalitas plurimis in locis ignota videbatur frequentibus sæculis, usuraria potiùs pravitate populos opprimente. Quàm graviter hæc Sæculo XIII. multas regiones afflixerit, abundè manifestant gravissima Summorum Pontificum & Conciliorum Decreta, Codici Juris Canonici inserta. Hæc malo illi penitus evellendo, ex eo præcipuè capite non sufficiebant, quòd ipsi etiam Magistratus, qui compescere fœneratores debebant, partim indulgentia sua, partim etiam variis statutis hanc populi perniciem foverent, eo confidentius, quo impudentius aliqui docere non erubuerunt, exercere usuras non esse peccatum.

§. 278.

Eliminata per Concilium Viennense:

Unde Concilium Viennense, Anno 1311. celebratum, statuit, ut quicumque Communitatum Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, Judices, Consilarii, aut alii quivis officiales, statuta hujusmodi de cætero facere, scribere vel dictare, aut quòd solvantur usuræ, vel quòd solutæ, cum repetuntur, non restituantur plenè ac liberè, scienter judicare præsumpserint, sententiam excommunicationis incurrant: eandem etiam sententiam incursum, nisi statuta hujusmodi hæctenus edita, de libris Communitatum ipsarum (si super hoc potestatem habuerint) intra tres menses deleverint, aut si ipsa statuta sive consuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præsumpserint observare. Insuper, si quis illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, decernit Clemens V. Pontifex, sacro

facro approbante Concilio, eum velut hæreticum puniendum: locorum Ordinariis & hæreticæ pravitatis Inquisitoribus districtius injungens, ut contra eos, quos de errore hujusmodi diffamatos invenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi, procedere non omittant. (a)

(a) Clem. un. de Usur.

§. 279.

Terrebat ex una parte Rectores Communitatum in Italia grave istud fulmen Generalis Concilii; ex altera parte necessitatibus pauperum parùm consultum videbant, nisi aliqui ad mutuandas pecunias spe lucri allicerentur. Permisserunt igitur usurarum exercitium Hebræis, utpote qui legibus Ecclesiasticis non subiecti, excommunicationis poenam non timerent; & aliunde vi Legis Mosaicæ, perperam intellectæ, sibi usuras contra Christianos, tanquam extraneos, permissas crederent. (Diff. I. §. 90.)

Nutriti per ipsos Magistratus,

§. 280.

Si Magistratus Urbium Italicarum in mera permissione usurarum moderatarum conquievissent, non adeò reprehendendum fuisset eorum consilium. Certè Cardinalis Nicolaus Albergatus, (a) Episcopus Bononiensis, qui Hebræis certum usuræ modum præfixerat, à gravibus Doctoribus vindicatur. (b)

Qui non solum per-mittent,

(a) Hujus sancti Viri cultum ab immemorabili tempore exhibitum approbavit S. D. N. BENEDICTUS XIV. die 6. Octobr. 1744.

(b) Vid. BALLARINUS de Usur. tom. 2. in Append. fol. 90.

§. 281.

At verò passim permittebatur, ut Judæi enormi excessu in mutuo triginta annuos exigerent in singulos centenos, & quidem accumulando etiam usuras usurarum, Jure Civili quoque gravissimè damnatas. Imò ad infamem hanc negotiationem invitabantur Hebræi, propositis optimis conditionibus.

Sed etiam fovebant usuras Hebræorum,

ditionibus & privilegiis. Unde necessariò extrema pernicietas sequebatur plurimorum Civium, tum eorum, qui necessitate adacti ad sumendum mutuum, opprimebantur usuris; tum eorum, qui ex facilitate obtinendi mutuum, leviter pecunias dissipabant, rebus interim familiaribus, quas oppignoraverant, in prædam Hebræorum relictis.

§. 282.

gravissimas.

Ad gravitatem mali ob oculos ponendam, Arithmetici ducto calculo demonstrabant, Judæos exigendo 30. annuos in singulos centenos, pro mutuis centum aureis, computatis etiam usuris usurarum, intra 50. annos acquisituros lucrum, quadraginta novem milliones aureorum transcendens. (a)

(a) BERNARDIN. de BUSTI in *Defensor. tr. 2. part. 7. pag. g. 5. lit. 2.*

§. 283.

His obvium

Hanc populi deprædationem ægerrimè ferentes Episcopi, alique Viri pii, de opportuno remedio cogitarunt, ut scilicet statuta, quibus Judæi tuti erant, abrogarentur; & cumulus pecuniæ ex piorum eleemosynis, aliisque fontibus congregaretur, ex quo indigentibus gratuitum mutuum sub pignore concedi posset.

§. 284.

Urbe veteri,

Pium hoc institutum ante alias Italiæ Civitates amplexi inveniuntur incolæ Urbis Veteris. (a) Cùm autem civitas hæc in Patrimonio S. Petri sita sit, negotium in Camera Apostolica examinatum, annuente Pio II. Pontifice, à Cardinale Ostiensi, tunc S. R. E. Camerario, confirmatum fuit. Ipse tamen Pius Pontifex postea Breve in favorem hujus Instituti, quod *Montem Christi* appellabant, expedivit die 3. Junii, anno 1463. (b)

(a) Orvieto.

(b) Refert hoc Breve BERNARD. de BUSTI *loc. cit. part. 4. lit. R.*

§. 285.

§. 285.

Circa idem tempus Hermolaus Barbarus, Episcopus Veronensis, ad gubernandum Perusium à Pontifice missus, & Jacobus de Cortona, ejusdem Perusinae Civitatis Episcopus, operâ insignium Concionatorum, maximè Michaëlis de Mediolano, & Barnabæ Interamnensis, qui *Observantiam* Regularum S. Francisci re & nomine profitebantur, effecerunt, ut cives Perusini statuta Hebræis faventia abrogarent, & magnam pecuniæ summam in tam pium opus congererent.

Et Perusii,

§. 286.

Montis hujus Perusini, & aliorum, qui ad ejus formam alibi erecti sunt, Capitula à Viris doctis & piis concepta, ad tria præcipuè collineabant. I. Ut ex corrogata pecunia solis egentibus, non autem divitibus aut mercatoribus, daretur mutuum, & quidem in modica solùm quantitate pro sublevandis necessitatibus, & ad modicum tempus, scilicet non ultra annum, ut pium hoc opus possit esse pluribus commune. II. Ut accipientes mutuum, dent pignora, quæ in domo ad hoc conductâ, per ministros Montis custodiantur, & restituentibus intra annum reddantur; non restituentium verò publicè vendantur, & ex pretio satisfiat Monti; residuum autem reddatur domino venditi pignoris, ut hac ratione perpetuari possit Mons, & futuris etiam pauperibus prodesse. III. Ut ultra pecuniam mutuatam solvant mutuatarii secundùm numerum librarum, singulis mensibus modicam aliquam & proportionatam quantitatem, non quidem ut aliquid ultra sortem Monti accedat, sed ut inde congruo salario compensetur opera custodum, & ministrorum, qui publico pauperum bono, pecunias & pignora suo periculo custodiunt, rationesque dati & accepti scribunt, ac reddunt: item ut expensæ inde fiant pro pensione domus, emptione librorum, & aliis.

*Erectis
Montibus
Pietatis;*

X 2

§. 287.

§. 287.

*Quorum
aliquos
articulos*

Pii omnes laudabant hoc Institutum, sanctumque pronuntiabant, quatenus duobus prioribus Articulis continebatur. Tertium autem Caput de quibusdam denariis ultra sortem pro salario ministrorum à mutuario solvendis, improbabant multi: illudque usuræ incufabant.

§. 288.

Aliqui improbant.

Pro Montibus cum obligatione solvendi denarii, præter plures Theologos & Jure-Consultos, stabant Religiosi S. Francisci, ii præcipuè, quos ab *Observantia* nominamus. Contra hanc obligationem se opponebant plerique Religiosi S. Dominici, & nonnulli alii.

§. 289.

*Libros de
hac re
scripserunt*

Controversia ista non tantum in publicis Concionibus, sed etiam scriptis libris acriter inter dictos Religiosos Ordines fervebat. Præter quorundam Jctorum consilia, ad manus meas ex ejus ævi Scriptoribus pervenerunt Tractatus NICOLAI BARIANI de *Placentia* Ord. Eremit. D. Augustini; BERNARDINI de BUSTI ex Ordine S. Francisci; & THOMÆ de VIO, postea Cardinalis Cajetani ex Ordine S. Dominici. Primus anno 1494. evulgavit opusculum de *Monte Impietatis* inscriptum. Alter anno 1497. edidit *Defensorium Montis Pietatis contra figmenta omnia æmula falsitatis*. Tertius denique anno 1498. absolvit Tractatum de *Monte Pietatis* nominatum.

Ex annis, quos hi Auctores suis Tractatibus adjecerunt, apparet, quod Bernardinus de Busti non intenderit refutare librum Thomæ de Vio, utpote anno posteriore scriptum, quam tamen intentionem Bernardini fuisse, credidit LUCAS WADDINGUS *Annal. tom. 14. ad ann. 1474. n. 13.* & JACOB. PIGNATELLI *tom. 4. Consult. 153.* Sed potius scripsit Bernardinus

dinus contra Nicolaum Barianum, cuius quidem nomen tacet, sed librum sæpius carpit, præsertim *tract. 2. part. 4. in fin.* ubi acerbam invektivam orditur his verbis: *Quid ergo meretur ille temerarius, qui librum abominabilem piis mentibus edidit, quem de Monte Impietatis intitulavit &c.* Item *part. 5.* refert conclusiones decem cum septem Corollariis, quas Hieronymus Carenzonus contra librum Nicolai Bariani posuit.

§. 290.

Nicolaus Barianus periculosum errorem, ut ipse loquitur, (a) pro veritatis zelo stomachatus, æquo animo ferre nequivit, sed contra ipsum non sine vitæ discrimine prædicavit, disputavit publicè, & opusculum edidit, quo potissima argumenta contra Montes Pietatis refert ex sua super hoc negotio disputatione Faventiæ habita, refellitque rationes ab Adversariis suis ibi propositas, aut pro Concionibus, præsertim à Bernardino Feltrensi proponi solitas: stricta & scholastica utitur methodo, valde tamen aculeata. Urget præcipuè, quòd summa denarii ultra sortem in Monte exacta, sit pretium usûs rei mutuata; & lucrum ex mutuo principaliter intentum: (b) falsèque explodit revelationes & miracula in favorem Montium vulgo jactata. (c)

Nicolaus
Barianus:

(a) *In dedicat. ad Georgium Albanens. Episc. & Cardin.*

(b) *N. 182.*

(c) *N. 225. seqq. 280.*

§. 291.

Bernardinus stylo inculto, sed festivo, ad genium illorum temporum accommodato, solvit quadraginta Rationes, Statutis Montium Pietatis oppositas; additque in eorum defensionem sexaginta argumenta, ex eo potissimum desumpta, quòd modici illi denarii ultra sortem exacti, non præstentur ratione mutui, sed ratione laboris & periculi, quod Ministri Montis in se suscipiunt in bonum pauperum. gravari enim dicit pauperes non ratione mutui, sed ratione

Bernardi-
nus de
Busti:

locatæ operæ, sicut qui donat equum pauperi, gravat eum, quia oportet eum emere frænum pro eo, & scænum pro ejus cibo: & donans triticum famelico, gravat eum, quia oportet solvere bajulo, molenti, & pistori &c. (a) Qui autem instituerunt Montes, credebant, hoc quaecunque gravamen illis miseris temporibus cedere in utilitatem pauperum, scientes, quod licet simpliciter sit vinum melius aqua, tamen in casu potior est aqua vino. (b) Similibus autem responsionibus enervata prorsus contraria argumenta, & patere putat, quod Achilles Adversariorum est in sacco conclusus. (c)

(a) Tr. 1. part. 3. ad 4.

(b) Ibid. ad 8.

(c) Tr. 2. part. 3. pag. f. 3. lit. O.

§. 292.

Thomas de
Vio,

Econtra Thomas de Vio, stylo gravem Philosophum redolente, controversiam istam non ex SS. Canonibus, aut Legibus Civilibus, aut etiam Theologia decidendam ratus, argumenta sua ex Philosophiæ Moralis principiis contra Montes, cum obligatione solvendi denarii institutos deducit. Libratis enim Justitiæ, tum Commutativæ, tum distributivæ ponderibus, perpensaque, quæ in omnibus contractibus requiritur, æqualitate, judicat, in exactione denarii menstrui in singulas libras, lædi æqualitatem in contractu mutui requisitam: exigi enim denarium à mutuuario pro labore minimè in bonum mutuarii impenso: acceptionem quippe & custodiam pignorum cedere in bonum Montis mutuantis, cum maxima mutuarii molestia, qui re oppignorata sæpe difficulter caret. Sicut igitur quispiam privatus, qui pro mutuo recepit pignus, nihil potest exigere ultra sortem ratione custodiendi pignoris; ita neque Communitatem Montis posse quidquam ex eo titulo accipere: custodiam autem pecuniæ, & redditionem rationum cedere tum in commodum & securitatem Montis,
tum

tum in bonum totius Communitatis pauperum; id tamen oneris subire non debere aliquem privatum: servitium enim Communitati exhibitum compensari ab ea, ut singularem personam induit, non autem à singulis. Solum actum mutationis, & numerationis pecuniæ cedere in bonum mutuatarii; ea autem, utpote omni mutuo innata, non esse pretio æstimabilia. Præparationem ad mutuandum, quantum cedit in commodum mutuatarii, esse quidem pretio æstimabilem, tantum nihilominus ratione illius non posse exigere pretium, quantum sufficeret ad compensandas omnes Ministrorum operas, in utilitatem Montis, seu totius Communitatis impensas.

§. 293.

Favebant Montibus Consilia plurium Universitatum, Theologorum & Jure-Consultorum. (a) Sed horum auctoritatem parùm venerabatur Cajetanus, juxta quem nemo rerum harum intelligens, debet aut potest Theologis, Canonistis, aut Legum peritis conscientiam suam in isto negotio credere, sicut nec corporeæ infirmitatis periculum aromatariis, nisi stultè committeret; (b) cum totum negotium ex Philosophiæ placitis definiri debeat.

*Qui nec
responsis
Juris
Consulto-
rum,*

(a) ANTON. CORSETUS in Consilio hac de re dato (quod recensetur inter Consilia Criminalia à ZILETTO congesta tom. 2. Conf. 25.) testatur n. 115. jam suo tempore, circa ipsa scilicet Montium initia, & ante finem sæculi XV. emanasse 36. Consilia famosissimorum Doctorum in favorem Montium. De his Consiliis agit etiam BERNARD. de BUSTI tr. 2. part. 5.

(b) *De Mont. Piet. Cap. 2.*

§. 294.

Exhibitis Literis Pontificiis, quibus approbati erant hi Montes, reponebat Cajetanus, approbatum quidem esse Montem: ejus autem capitula, non nisi cum adjuncto

*Nec Bullis
Pontificiis
moveretur*

(Sacris

ad proban-
dos Mon-
tes.

(*sacris Canonibus non contraria*) esse approbata: Canonibus autem contraria esse capitula iniustitiam continentia; vi quorum liceret aliquid ultra sortem pro salario Ministrorum exigere. Unde non parvum peccatum fuisse ait, facere imprimi Summi Pontificis Bullas truncatas absque illa clausula, qua approbantur Statuta, *sacris Canonibus non contraria*: laqueum hunc esse animarum, in quem ipse etiam incidisset, vel saltem absque suspensione non fuisset, nisi viva voce audisset, sic haberi in originalibus; & calamo scriptam particulam illam in Bullæ Mantuanæ copia vidisset. (a)

(a) Mons Mantuanus, quem hoc loco intelligit Cajetanus, approbus est ab Innocentio VIII. anno 1486. Calend. Decemb. Clausulam, quam asserit Cajetanus Bullæ Pontificiæ appositam, verosimilem non iudicat SCACCIA *de Commenc. §. 1. q. 1. n. 446.* cum Montis approbatio sub his terminis facta, fuisset superflua; mutare enim, & nil recipere ultra sortem à mutuuario, non indiget approbatione, nec habet controversiam. Controversia autem eo tempore fuit maxima super hoc puncto, quam per eiusmodi clausulam denuò reviviscere & augeri primum erat. Censet PIGNATELLI *tom. 4. Conf. 153. n. 2.* clausulam istam, *sacris Canonibus non contraria*, non referri ad expressè disposita, sed ad non expressa. De stylo enim Cancellariæ post approbationem expressorum, addi solet approbatio generalis aliorum, quæ à statuentibus decerni possent, de quibus cum Pontifex notitiam non habeat, idè additur clausula, *dummodo sint licita & honesta* &c. quæ refertur ad ea tantummodo capita, quæ ultra expressa à statuentibus addi possunt. Admittit igitur Pignatelli, Cajetanum (Solum ipse nominat ex lapsu calami) legisse istam clausulam, sed non perpendisse, in qua parte Literarum fuerit appositæ: hocque, dicit, facile contingere potuisse in Theologo. Unde ruit conclusio NICOLAI BARIANI *de Monte Impiet. n. 228.* his verbis concepta: *Omnis Bulla Apostolica mutuum Montis approbans, non includens hanc vel consimilem clausulam; nisi sacris Canonibus sit contrarium: nec illam excludens, pro reverentia Sedis Apostolicæ, tali clausula glossanda est. Et omnis Bulla præfatam clausulam excludens, pro suspecta de falsi.*

falsitate, imò pro falsa alleganda est, ac per hoc dicendum est, ipsam non emanasse de mente Domini Papæ, sed aliunde falsificatam esse.

§. 295.

Laudandus erat inter adversas partes, hinc Justitiæ, *Acrius disceptabatur,* illinc Pietatis zelus, modò constitisset intra limites. Verùm ardor disputandi non solùm ad impugnandam doctrinam, sed etiam ad arguendam intentionem docentium mutuò impellebat. Isti enim suspicabantur, obligationem solvendi denarii urgeri ab æmulis *propter superbiam, ut videantur vicisse pugnam, aut propter cupiditatem, ut de excrescentiis participent.* (a) Illi vicissim credebant, quòd impugnatores Montium, unicè ad extirpandas graves usuras inventorum, *aut sint usurarii publici vel occulti, habentes pecuniam in manu Judæorum, vel usurariorum, à quibus recipiunt lucrum: aut recipiant tributa ab usurariis: aut moveantur invidia & livore, quo afficiuntur institutoribus ipsius Montis: aut hoc agant studio & consuetudine contradicendi veritati, vel pertinacia & obstinatione defendendi suas erroneas opiniones: aut certè hoc agant ex ignorantia.* (b) Mitiùs præsumere oportet de mente Religiosorum Virorum. Certum tamen est, non solùm ex Justitiæ zelo à Catholicis Doctoribus, sed etiam ex avaritiæ studio à Judæis & eorum fautoribus gravissima obstacula posita fuisse introducendis Montibus, donec oculos quorundam Magistratum, quos auri fulgor obcæcaverat, pietatis & boni publici lux plenè illustraret. (c)

(a) SYLVEST. *Summ. v. usura. s. in fin.*

(b) BERNARD. de BUSTI. *tr. 2. p. 3. in fin.*

(c) LUCAS WADDINGUS *Annal. tom. 14. ad ann. 1488. n. 9. seqq. n. 23. 24.*

§. 296.

Cùm autem non obstantibus adversis conatibus, univ- *Etiam comit-* versus populus, Episcopi, Theologi ac Jure-Consulti fave- *mando* rent Instituto Montium, facilè perspexerunt Religiosi S. Do- *cenfuras* minici,

minici, solas rationes ex Aristotelicis Ethicorum Libris desumptas, parùm effecturas. Unde totam demum auctoritatem suam, quam munus Inquisitorum Fidei tribuebat, impendere decreverunt. Cùm enim Concilium Viennense (§. 278.) præcepisset, ut Inquisitores Fidei contra patronos usurarum procederent, tanquam suspectos de hæresi; hinc eos, qui ejusmodi statuta, quæ sibi usuraria videbantur, fabricarent, tanquam suspectos de hæresi reputabant.

§. 297.

*Quas alii
declina-
bant,*

Reponebant fautores Montium, quamvis usurarius & hæreticus haberi possit ille, qui diceret, usuras esse licitas; nequaquam tamen usurariæ pravitate, multo minùs hæreseos suspicionem incurrere illos, qui negarent, contractum aliquem esse usurarium, quem fortè alii usura infectum censerent.

§. 298.

*Retorque-
bant,*

Vicissim Religiosi ex Ordine S. Francisci, cùm & ipsi Inquisitioni in variis locis præessent, adversarios Montis suspectos in Fide habebant, utpote quos pertinaciter Bullis Pontificiis contradicere credebant. Verùm opponebant sibi invicem Privilegia Familiarum suarum, quorum objectu à mutuis utrinque censurarum telis tuti erant.

§. 299.

*Vel elude-
bant.*

Majus sibi jus in Nicolaum Barianum Augustinianum, putabat esse quidam ex Ordine S. Francisci Vicarius Inquisitoris. Unde in disputatione Faventina contra eum tanquam de hæresi suspectum ac excommunicatum se processurum minitabatur. Nicolaus verò reponebat, suum Ordinem iisdem privilegiis gaudere, quæ haberent Minores & Prædicatores: sicut igitur hi sub excommunicationis poena contra se invicem procedere non possent, ita etiam vicarium

rium istum excommunicationis poenæ subjacere, si contra se procedere velit. Hanc responzionem non parvum risum movisse adstantibus narrat Nicolaus n. 271.

§. 300.

Cùm igitur nec tela rationum, nec gladium suæ potestatis sufficere viderent, in animis exacerbatis, de acrioribus remediis consultatum fuit. Certè Angelus de Clavasio, Vicarius Generalis Minorum de Observantia, literis ad suos datis, alia remedia nihil profectura censuit, nisi contra Adversarios exsereretur plena Episcoporum auctoritas, implorato etiam brachio sæculari.

Literas has exhibet BERN. de BUSTI *tr. 1. p. 3. ad 35. initium* sic habet: *De fratribus illis, qui tot faciunt contra sanctum Montem Pietatis, scias, quòd ex passione & studio contradicendi perdiderunt intellectum. Et ideo aliud remedium non est ipsis, nisi flagella. Sic quippe credo recuperarent, dicente Scriptura, quòd vexatio dabit intellectum. . .*

§. 301.

Unde sæpius causa ista delata fuit ad Tribunal Episcoporum, & auditis partibus sententia lata pro erectione Montium, etiam cum obligatione denarii. Florentiæ Anno 1473. cùm diversi Concionatores tempore quadragesimali pugnantes doctrinas de Montibus Pietatis proposuissent, mox infra hebdomadam Paschalem Vicarius Generalis Archi-Episcopi, citatis & auditis partibus, pro Monte pronunciavit, sub poena excommunicationis prohibens, ne quis aliter, vel contra Montem prædicaret. Simile quid factum pro Monte Narniensi Anno 1487. pro Monte Cremonensi anno 1493. qua tamen sententia non obstante, Adversarii Montis fecerunt Monasterii sui campanas festivas sonare

nare more suo solito, ut rudibus per hoc suggererent, se de sua falsa opinione victoriam reportasse. (a)

(a) BERNARD. de BUSTI *tr. 2. p. 3. arg. 49. lit. R. & p. 5. in fin.*
Tenorem Sententiæ Cremonensis exhibet LUCAS WADDINGUS in *Annal. Minor. tom. 15. ad ann. 1493. n. 40.*

§. 302.

*Et ipse
usis*

Ad præcidendas tot altercationes, & tollendam omnem speciem injustæ usuræ, conabantur etiam aliqui ex Ordine S. Francisci eam formam Montibus quibusdam inducere, ut mutuatarii prorsus nihil ultra sortem præstare deberent. Opponebat se B. Bernardinus Feltrensis, Montes ejusmodi exiguo duraturos tempore ratus, cum in administrando Monte pauci laborem essent gratis subituri; ærarium autem Montis, si ex eo stipendium Ministrorum accipiatur, paulò post esset exhauriendum.

§. 303.

*Probabat
institu-
tum*

Hinc anno 1493. Florentiæ in Comitibus, & secreto Concilio Patrum Minorum de Observantia, discussis utrinque rationibus, præcipui Ordinis Patres decreverunt, Bernardini normam tenendam; at verò circa eos, qui aliter instituti erant, Montes dissimulandum. (a) Ejusdem mentis haud dubiè fuerat Episcopus Lucensis, qui in Literis, quibus Montem suæ Lucensis Civitatis approbat, sic loquitur: *Si denarius ille Officialibus Montis designatus pro expeditiori computo Montis, & aliquali utilitate pauperum, ex publico solveretur, id quietius esset, sed certè non sanctius.* (b)

(a) LUC. WADDING. *tom. 15. ad ann. 1493. n. 27.*

(b) Idem *tom. 14. ad ann. 1489. n. 16.*

§. 304.

Montium,

Longiùs progressi sunt ejusdem Ordinis Patres in Capitulo Generali Familiæ Cismontanæ Mediolani celebrato,
Anno

Anno 1498. ubi non solum constitutum fuit, ne instituantur Montes Pietatis absque onere solvendi denarioli pro stipendio Officialium: sed insuper jussum, ut religiosè & prudenter curaretur à Prædicatoribus, alios Montes aliter erectos ad hanc formam reduci. (a) Narrat BERNARDINUS de BUSTI, (b) se in civitate Mediolanensi Montem, absque onere solvendi denarii captum reperisse: cum autem commodè mutare non posset, ita tamen ejus capitula ordinasse, ut cum tempore possit ad aliorum formam, quæ melior est, reduci.

(a) LUC. WADDING. *ad ann. 1498. n. 1.*

(b) *In Defensor. tr. 1. p. 3. ad 24.*

§. 305.

Dum hac ratione fumigabant Montes in Italia, convocatum fuit Concilium Lateranense V. sub Julio II. & continuatum sub Leone X. Ubi (a) referuntur inprimis contrariæ opiniones Theologorum & Jctorum circa Montes Pietatis, accuratèque attinguntur rationes in tractatu Cajetani, tunc Generalis Magistri Ordinis sui, & in Concilio præsentis, propositæ. (b) Commendatur dein utriusque partis studium, alterius quidem partis Justitiæ zelus, ne vorago aperiretur usurarum; alterius pietatis & veritatis amor, ut pauperibus subveniretur: denique sacro approbante Concilio declarat, & definit Pontifex, Montes Pietatis, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illarum conservationem pertinentium pro eorum indemnitate duntaxat ultra sortem absque lucro eorundem montium accipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare: neque ullo pacto improbari, quinimo meritorium esse, ac laudari & probari debere tale mutuum, & minimè usurarium putari &c. Adjicitur tamen, multo perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales Montes

Quod confirmatur à Concilio Lateranensi.

gratuiti constituerentur: hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent, quibus si non omni, saltem vel media ex parte hujusmodi Montium ministrorum solvantur impense, ut ad leviores solvendi portionem medio hoc pauperes gravari contingat &c. Placuit hæc constitutio omnibus Concilii Patribus, excepto solo Archi-Episcopo Tranensi, qui ab experientia se didicisse dicebat, hos Montes plus esse damnosos, quam utiles. (c)

(a) Sess. 10. anno 1515. celebrata.

(b) Thomas de Vio Orationem habuit in Sess. 2. hujus Concilii, tanquam Minister Generalis sui Ordinis: & plerisque Sessionibus interfuit, uti videre est in Actis Concilii hujus, ubi singulis Sessionibus præmittitur Catalogus Patrum præsentium. Sessioni decimæ tamen, ubi causa ista agitabatur, nec ipsum, nec alium Generalem Ordinis adfuisse observo. Fortè parcebatur pudori Cajetani, cujus doctrina de Montibus Pietatis hoc loco fuit reprobata. Quid senserit Cajetanus post Concilium, meum non est conjecturare. Certè opportunissimum locum mentem suam aperiendi habuisset in *Summula Pescatorum*, quam postea scripsit inter Hungaricæ Legationis discrimina, Pösonii Anno 1523. & Clementi VII. dedicavit. Ubi *verb. usura*, non solum mentionem de Montibus Pietatis prorsus dissimulat, sed etiam c. 1. n. 16. docet, *usuram esse, si quis mutuat super pignora, ea ratione, ut habeat tres pro centenario, non quasi lucrum ex mutuo, sed quasi subsidium ac stipendium necessarium ad custodiam pignorum, & excussionem, & alia hujusmodi.* Quibus verbis si Montem Pietatis notet, planè adversari Concilio videtur. Addit tamen Cajetanus, *expensas qualitati pignoris annexas, imputandas esse domino pignoris.* Quibus verbis excusari Montes Pietatis, putat GAUGERICUS *ibid. in annot. lit. G.*

(c) Neque Archi-Episcopus Tranensis, neque ullus ex præsentibus Patribus agnovit usuræ labem in his Montibus. Unde ineptè dicit D. SENCKENBERG *de Mont. Piet. c. 1. §. 6.* Pontifices sibi contradixisse, dum damnant omnes usuras, & tamen in Montibus Pietatis admittunt aliquid.

§. 306.

Videbatur causa Montium decisa per Decretum Concilii universalis. Nihilominus apud Dominicum Soto (a) illustrem Ordinis Prædicatorum Theologum, præponderabant rationes à Cajetano olim prolatae. Hic igitur cum protestatione, quòd Decretis vel Concilii, vel sanctæ Sedis nullatenus velit contraire, sed eisdem sanctissimè obedire, paratissimè retractare, quidquid Ecclesia Catholica jusserit, (b) . . . arbitratur ejusmodi rationem Montis (cum obligatione denarii solvendi pro sustentatione Ministrorum & aliis expensis) neutiquam ab usuræ sordibus elui posse, cum contributiones à pauperibus mutuataris exactæ, non ex alia quàm mutui ratione fiant. (c)

*Sed impro-
batur à
Dominico
Soto.*

(a) *De Fur. & Just. lib. 6. q. 1. art. 6.*

(b) Simili protestationi Gallicus Scriptor hanc subjungit notam: *N'est ce pas comme faire un larcin, avec protestation de restituer en cas de recherche & de poursuite? Memoires de Trevoux ad ann. 1712. mens. April. Art. 44.*

(c) Hoc argumentum nominatim rejicitur à Concilio.

§. 307.

Dicit igitur Sotus cum debita obedientia ac reverentia, non omnia Acta Concilii Lateranensis more & usu esse recepta: (a) excommunicationem autem non ferri nisi cum illo moderamine, ut disputatio cohiberetur contra Capitula, quatenus sacris Canonibus ac naturali rationi non sunt adversa: (b) non alia enim Capitula per Bullam Concilii esse approbata, commemorante Cajetano: (c) aliàs iste fuisset damnatus, (sic pergit Sotus) qui tamen cum tempore Leonis opusculum edidit, quo Montem non probavit, minimè fuit reprehensus. (d) Putat insuper, minimè expedire, ut casus omnes, de quibus dimicatur, sintne usurarii, Ecclesiæ auctoritate definiantur, si tales sunt, qui non nisi ex mera Philosophia perpendi debeant, quoniam Spiritus Sanctus

*Ex ratio-
onibus in
Concilio
generali
rejectis:*

Sotus non curat Ecclesiæ nisi Scripturam sacram exponere, & Leges necessarias sancire: quando autem sunt *opiniones probabiles* inter graves Doctores, utramvis sequaris, in tuto habes conscientiam. Ita Sotus syllabo rigororum Doctorum insertus à P. Concina.

- (a) Difficile hoc dictu est de iis, quæ à Generali Concilio pro declarando Jure naturali & Divino asseruntur. Hujusmodi enim declaratio non est lex, cujus vigor possit dependere à receptione.
- (b) Concilium approbat illam ipsam Montium conditionem, quam Sotus repugnare putat Justitiæ, & sacris Canonibus, scilicet exactionem pro impensis ministrorum. Neque lata fuit excommunicatio solum ad cohibendam disputationem: sed etiam definitum, in hujusmodi Montibus *meritorium esse, ac laudari & probari debere. tale mutuum, & minime usurarium putari &c.* (§. 305.)
- (c) Malè hoc imputatur Cajetano, qui jam sexdecim annis ante definitionem Concilii Lateranensis absolverat suum tractatum de Montibus Pietatis, solumque loquitur de Literis Pontificiis pro Monte Mantuano ab Innocentio VIII. datis (§. 294.)
- (d) Cajetanus absolvit suum tractatum Anno Christi 1498. & Leo X. electus fuit Anno 1513. Durum dictu est, Dominicum Sotum voluisse fallere: æquè durum est, tantum virum in negotio isto ante 40. annos gesto fuisse deceptum. Concilii enim Lateranensis Sessio X. ubi Montes Pietatis probabantur, habita fuit Anno 1515. Librum autem suum de Jure & Justitia absolvit Sotus Anno 1554.

§. 308.

Et à nemine admittendis:

Hæc Soti doctrina post claram & accuratam Concilii Lateranensis definitionem à nemine teneri potest. (a) Unde à Catholicis Scriptoribus Montes etiam illi, in quibus denarius menstruus in singulas libras exigitur, in controversiam postea tracti non sunt, quamdiu juxta primævum Institutum

ex.

ex folis gratuitis piorum donationibus, legatis, eleemosynis conflabantur.

- (a) Modestissimè TOLETUS *Instr. Sacerd. lib. 5. c. 38.* miratur hanc doctrinam Soti, tanquam nimis audacem, putatque, qui tale diceret, esse excommunicatum. Solus VINCENTIUS BARONIUS *Ord. Præd.* defendit Sotum, uti videre est apud MATTHÆUM de MOYA *Theol. Mor. Appendic. ad Tract. 6. Miscell. Disput. 1. q. 3. §. 2.* PIGNATELLI *tom. 4. Consult. 153. n. 1.*

§. 309.

Quamprimum autem profani aliquid, per depositas ad annuam pensionem pecunias, Monti Pietatis immixtum fuit, resuscitatus est zelus quorundam Theologorum, eoque efferbuit, ut quidam ex iis (a) etiam decisionem Concilii Lateranensis non obscure carpere videatur. Ait, Cajetanum, Sylvestrum & Sotum prævaluisse ratione, & hinc consultius futurum fuisse, si sancta eorum doctrina executioni fuisset data. (b) Putat, institutionem Montium Pietatis cum solutione denarii pro sustentandis ministris provenisse ex astuta persuasione dæmonis, quæ licet speciem boni, scilicet charitatem erga pauperes, præferret, debuisset tamen repelli, ne porta aperiretur antiquo serpenti & pravitati usurariæ; sicut Christus repulit dæmonem, qui proposuit rem apparenter bonam & illi necessariam, ut scilicet panem ex lapide fieri juberet: (c) censet igitur, hodiernam labem usurariam provenisse ex neglectu doctrinæ Cajetani & aliorum ex Ordine Prædicatorum. (d) Hæc sufficiant de origine Montium Pietatis.

Postea tamen resuscitatis.

- (a) AGOSTINO MONTALCINO *Lucerna dell' Anima. c. 20. §. 2.*

(b) Verba ejus sunt: *Era molto meglio che come prevalevano con la loro libertà, & ragioni, così fosse stata messa in esecuzione la loro santa mente &c.* Cadit in hunc Authorem elogium illud Catonis apud Lucanum: *Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni.* Institutio Montium Pietatis placuit Summis Pontificibus

Z

bus

bus & universæ Ecclesiæ, rejectis rationibus Cajetani: sed hæc præplacent huic Theologo.

(c) Cave Lector, ne inde eruas, sensisse hunc authorem, quòd Concilium Lateranense succubuerit tentationi dæmonis, & ex ejus inspiratione solutionem denarii in Monte Pietatis approbaverit.

(d) Verba sunt valde pathetica in Idiome Italico: *Così s' il mondo havesse voluto udire i gridi, & le strida de buoni Prelati, & zelanti Predicatori, & Teologi dell' ordine nostro de Predicatori, che con tanta dottrina predicarono, & scrissero, che non s' aprisse questa piccola finestrella all' usure, non vedremo hoggi, con nostro grandissimo cordoglio, spalancate tutte le porte alle avaritie, iniquità, & ingiustitie, & aperta ogni cataratta, & voragine di usuraia pravità.*

§. 310.

Art. III.
DE PROPAGATIONE
MONTIUM
PIETATIS,
*Montes
Pietatis
propagantur*

Concertationes Doctorum non obstabant, quo minus longè latèque propagaretur hoc Institutum Montium, primæva tamen forma non ubique servata, sed sub aliis, & aliis legibus, quas temporum, locorum, & finis intenti diversitas dictabat. Singulæ hæc immutationes, novorum dubiorum, scrupulorum ac litium occasionem præbuerunt. Consideremus, quantum ad rem præsentem opportunum visum fuerit, Propagationem Montium I. per Italiam. II. per Belgium. III. per Germaniam.

§. 311.

*I. latè per
Italiam:*

In Italia vix ulla erat civitas, quæ carere hoc indigentium subsidio volebat. Prima Montium Pietatis vestigia deprehendimus Urbe Veteri, Ann. 1463. (§. 284.) Perfectior Idea Montis, ad cujus formam tum Urbevetanus, tum alii deinceps reducti sunt, constituta est Perusii, approbante Pontifice Paulo II. Ann. 1467. (§. 285.) Postea erectus est Viterbiensis 1472. Savonensis 1479. Assisiensis 1485. Mantuanus 1486. Cæsenatensis & Parmensis 1488. Eodem anno Mons Aquilæ restitutus. Theatinus auctus, & Inter-